

OSMANLI DÖNEMİ'Nİ KONU ALAN DÖNEM FİMLERİ ANLATISININ OLUŞTURULMASI SÜRECİNDE MİNYATÜRLÜ EL YAZMALARININ BİRİNCİL KAYNAK OLMA ÖZELLİKLERİ: ELYAZMALARINDAKİ MİNYATÜR VE EDEBİ METİN ANLATISINDAN YARARLANMA

İnci YAKUT

Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi, Sinema Anabilim Dalı

incyakut@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Osmanlı Dönemi'ni konu alan dönem filmi anlatısının oluşturulması sürecinde döneme özgü minyatür ve edebi metinlerden oluşan minyatürlü elyazmalarının birincil kaynak olarak işlevleri ortaya konmuştur. Çalışmada öncelikle epik anlatı ve gerçeklik ilişkisi hakkında bilgi verilmiş, daha sonra Osmanlı dönemi epik film anlatısı tasarımı için birincil kaynaklara ulaşma gerekliliği ve minyatürlü elyazmalarının birincil kaynak olma özellikleri irdelenmiş, 16.yy Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şema'ili'l-Osmaniyye isimli minyatürlü el yazmasının seçilen örnekler üzerinden birincil kaynak olma durumu incelenmiştir. Çalışma bu yönüyle eleştirel literatür değerlendirilmesinin ve sosyal göstergebilimsel metin çözümlemesinin yapıldığı betimsel bir çalışmadır. Osmanlı dönemi minyatürlü elyazmaları içinde bulunan minyatürler ve edebi metinler epik anlatı yapısına ve epik gerçekliğe sahip eserlerdir. Bu durum minyatürlü elyazmalarının, Osmanlı dönemi epik filmi senaryosunun oluşturulması sürecinde geçmiş döneme ait bilgiler veren birincil kaynak olarak incelenmesini, üzerinde metin çözümleme teknikleri ile çalışılmasını olanaklı kılmaktadır. Osmanlı dönemi epik filmi anlatısının oluşturulması süreci için senarist ve yönetmenlerin Osmanlı Dönemi'ne özgü minyatür ve edebi metin içeren anlatı temelli sanat eserlerini okuma ve dolayısıyla çözümleme bilgi ve becerilerini kazanmaları önem taşıyan bir konudur. Edebi metin incelemelerinde el yazmasının Türkçe çevirisine ulaşılamadığı durumlarda senarist ve yönetmenlerin edebi metnin dili olan Osmanlı Türkçesini ve elyazmalarını okuma bilgi ve becerisine sahip olması sözkonusu metinlerin anlatı yapıları üzerinde analizler yapmalarına olanak tanıyacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Dönemi, Dönem Filmi, Epik Anlatı, Epik Karakter, Epik Mekan , Gerçeklik, Minyatürlü El Yazmaları

THE FEATURES BEING PRIMARY SOURCES OF MANUSCRIPTS WITH MINIATURE IN THE OTTOMAN-PERIOD FILM NARRATIVE MAKING PROCESS: BENEFITING FROM THE NARRATIVE STRUCTURE IN MINIATURE AND LITERARY TEXT IN MANUSCRIPTS

ABSTRACT

This study put forth the functions of Manuscripts with miniature including miniature and literary text as primary sources for Ottoman - period film narrative making process. The study consists of the units on the relationships between epic narrative and reality, Accessing to primary sources for Ottoman Empire Period Epic Film Narrative, the features of Manuscripts with miniature, an analysis on manuscript, Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şema'ili'l-Osmaniyye. It is used critical literature review and social semiotics as methods in this study. Miniatures and literary texts in Ottoman Empire period Manuscripts with miniature have epic and epic reality. This situation requires to be used text analysis methods on manuscripts. Scenarists and directors at cinema area must have the knowledge and skills to analyze miniatures and literary texts within manuscripts for Ottoman Empire period film narrative making. If Turkish translation of the manuscripts isn't available, Scenarists and directors to know

Ottoman Turkish that is the language of Ottoman period manuscripts is to provide them to analyze on texts.

Key Words: Ottoman Period, Period Film, Epic Narrative, Epic Character, Epic Space, Reality, Manuscripts with miniature

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, Osmanlı Dönemi'ni konu alan dönem filmi türünün anlatısı olan epik anlatının oluşturulması sürecinde döneme özgü minyatürlü elyazmalarının birincil kaynak olarak işlevlerini ortaya koymaktır. Çalışma ile sözkonusu elyazmalarında yer alan Minyatür ve Edebi Metinlerin Anlatı yapısının özelliklerinin açıklanması ile bu özelliklerden dönem filmleri anlatısının oluşturulması sürecinde yararlanılmasına katkıda bulunma hedeflenmektedir. Minyatürlü el yazmaları, genellikle tarihte geçen önemli bir olay, bu olayın kahramanı ve önemli kişileri hakkında hem edebi metin hem de edebi metni destekleyen minyatürler yoluyla açıklamalar yapan betimsel epik anlatımlardır. Osmanlı Döneminde özellikle Fatih Sultan Mehmed Devri'nden itibaren minyatür sanatında yoğun Doğu etkilerinin (özellikle Timurlu Herat Okulu etkisi altında Şiraz üslubu) azalmaya başladığı, Batı ve Doğu'nun etkisi altında Osmanlı dönemine özgü bir minyatür kimliğinin oluşmaya başlamasıyla erken dönem Osmanlı minyatürünün biçimlendiği ve daha sonra sırasıyla ortaya çıkarılan özgün üsluplarla Osmanlı minyatürünün Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman Döneminde yükselişe geçtiği, II.Selim ve III.Murad zamanında ise kendine özgü Klasik Osmanlı Üslubu'nun geliştiği bilinmektedir (Mahir 2012: 39-50 ve 97-119). Osmanlı Dönemi'ne özgü minyatürlü el yazmalarının konuları ise genellikle edebiyat, tarih (şehname-önemli tarihi olaylar-, gazavatname-savaşlar-), silsilename (Osmanlı padişah soyu), surname (saray düğünü), dini konular (Peygamberler tarihi), bilim, gösterim amaçlı, doğa ve kent görünümleri, albümler (portreler) olarak tasniflenebilmektedir .

Genel olarak epik anlatıda önemli tarihsel bir kişiliğe sahip olan kahramanların rol oynadıkları tarihi olaylara odaklanan özelliklerinin (giysi, aksesuar, araç-gereç v.s.) öne çıkarılması ve kahramanla doğrudan ilgisi olan kişi, mekan ve nesnelerin kahramanla olan ilişkilerinin düzeylerine göre anlatıda konumlandırılmaları söz konusu olduğundan epik anlatıdan geçmişte yaşanan gerçekliklere dair bilgilerin elde edilmesi de mümkün olabilmektedir. Epik anlatıya sahip sanatlar birbirinden estetik ve konu açısından yararlanabildikleri gibi geçmiş dönem gerçekliğine dair bilgiye ulaşma ihtiyacı bilim dallarını da ilgilendiren bir durum olduğundan epik anlatı temelli sanat ortamlarının bilimsel amaçlı incelemelere tabi tutulması da mümkün olabilmektedir. Çoğu Osmanlı Dönemi el yazmaları da geçmiş dönemlere özgü kahramanlık öykülerini, kahramanları ve bunlarla bağlantılı tarihsel olayları, sosyal ve kültürel yaşantı biçimlerini ortaya koyduklarından içerik ve biçim yönleriyle epik anlatı niteliğini taşımaktadırlar.

Osmanlı dönemi'ne özgü epik film anlatısı oluşturulurken tasarım sürecinde ve özellikle karakter ve mekan tasarımında geçmiş döneme özgü gerçeğin tasarıma yansıtılması arayışı sırasında önemli bir araştırma süreci yaşanacaktır. Konusu geçmiş çağlara özgü olan film yapımı sırasında senaryo yazımı öncesi araştırma süreci aşamasında özellikle geçmiş çağları temsil eden birincil kaynaklara ulaşma ihtiyacı önem taşıyan bir konudur. Bu birincil kaynaklar geçmiş dönemlerden günümüze kadar ulaşmış tüm resmi yazılı (tarihsel kayıt, anlaşma v.s.) ve resmi olmayan yazılı (anı, hikayeler) kaynaklar, üç boyutlu nesnel (yapılar, araç-gereçler v.s.) kaynaklar ve sanatsal (resim, edebiyat v.s.) kaynaklardır. Geçmiş çağlardaki çoğu dönemlere ve konulara özgü birincil kaynaklara ulaşmada sorun yaşanmakta, bunlarla ilgili ulaşılabilen kaynakların çoğu yetersiz olup açıklayıcı olamamaktadır. Bu nedenle geçmiş dönem gerçeğini ararken, dönemin koşullarını ve yaşantı biçimlerini betimleyen diğer kaynakların yanında sanat eserlerine de ulaşmaya çalışmak zorunlu bir durum olmaktadır.

Bu çalışmada öncelikle Osmanlı Dönemini konu alan dönem filmi anlatısında epik anlatı ve gerçeklik ilişkisi hakkında bilgi verilecek, daha sonra dönem filmi anlatısı tasarımı için birincil kaynaklara ulaşma gerekliliği ve minyatürlü elyazmalarının birincil kaynak olma özellikleri irdelenecektir. Daha

sonra çalışmada Kıyafetü'l İnsaniyye fi Şema'ili'l-Osmaniyye isimli minyatürlü el yazmasının, seçilen örnek üzerinden değerlendirilmesi yapılacaktır. Çalışmada eleştirel literatür değerlendirilmesinin yanında el yazmaları anlatılarının epik gerçeklik özelliklerinin ortaya çıkartılması için bir anlatı çözümlemesi uygulaması da yapılmıştır. Gerek resimde gerek se edebi metinde anlatının içerik ve biçim unsurlarından içerik ögesi ele alınmıştır. Görsel metinde anlatının içerik kısmının karakter ve mekan öğeleri, edebi metinde içerik kısmının karakter ögesi ve her iki metindeki içeriği belirleyen tarihsel ve sosyo-kültürel arka plan ögesi çalışma birimlerini oluşturmuştur. Bu öğeler üzerinde ise sosyal göstergebilimsel teknikle inceleme yapılmış ve böylece el yazması anlatısı ile epik gerçeklik ilişkisi irdelenmiştir. Anlatının içerik ögesini, karakter, mekan,zaman, mesaj, tarihsel ve sosyo-kültürel arka plan oluşturmada, biçim ögesini de anlatı tasarımı öge ve ilkeleri ile anlatı kurgusu ve estetik meydana getirmektedir. Çalışmada karakterin dış görünümünü oluşturan giysiler , giysi aksesuarları (baş giysisi ve giysiyi tamamlayan diğer nesnelere) , dokumalar ve bezemeler ile portrelerin içinde yer aldığı iç mekanın görünümünü oluşturan dekor ve içinde yer alan nesnelere, dokumalar ve bezemeleri sosyal anlam içeren göstergeler olarak ele alınmış, ancak bu göstergelerin anlamları dönemin tarihsel ve sosyo-kültürel gerçeklikleri dikkate alınarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Anlatı çalışmalarında, anlatının türü, konusu ve özelliklerine göre tarih, sosyoloji, antropoloji gibi birçok bilim dalının kavram,veri ve tekniklerinden de yararlanılabilmektedir. Anlatı yapısı, türü ve konularının karmaşık doğası bu alanda disiplinlerarası çalışmaların yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

DÖNEM FİLMİ ANLATISINDA GERÇEKLIĞİ ARAYIŞ VE EPİK FİLM

Geçmiş dönem ve çağları konu alan dönem filmi anlatısında öne çıkan epik anlatı özellikleri nedeniyle dönem filmleri genellikle epik film olarak adlandırılmaktadır. Dönem filmi ya da epik film anlatısı, konusu gereği geçmiş çağ toplumlarının öne çıkan destansı kahramanlık öykülerini ve dolayısıyla, bu hikayelere konu olan önemli kahraman-kişi, mekan, nesne ve olayları estetik ve kurgu ile sentezlenmiş bir gerçekliğin öncülüğünde ortaya çıkartarak betimler. Bu nedenle anlatıda, dram türüne özgü yanılarmayı sağlayıcı araçlara yer verilse bile her zaman anlatının gerçeği vurgulayan yönünün ön plana çıkartılmasına çalışılır. Epik destan anlatı temelli bir yapıya sahip olmasına rağmen tarihi ve sosyo-kültürel gerçekliğe yaklaşmakta, kendine has kurguyla dönemin özünü vermektedir (Çobanoğlu 2011: 13-24).

Geçmiş çağlardaki toplumların öne çıkan tarihi kişilikleri/kahramanları ve onlarla bağlantılı, mekanları ve olayları konu edinen epik filmlerde estetik kaygı ve kurgu nedeniyle gerçeklikten çeşitli derecelerde uzaklaşma mümkün olabilse de epik anlatının özelliği gereği burada gerçeğin değişik düzeylerde de olsa temsil edilmeye çalışılması amaçlanmaktadır. Özellikle Antikçağ, Ortaçağ ve Yeniçağ gibi geçmiş çağlara özgü epik anlatı oluşturma sürecinde gerçeklikler hakkında bilgi edinme aşamasında çoğu zaman geçmişten günümüze dek ulaşan yazılı resmi metinlerin (anlaşmalar, fermanlar, tarihsel olayları anlatan resmi metinler / kitaplar) ve günümüze kalan yapı ve nesnelere yetersiz olması, savaş ve siyasal olayların dışında kalan toplumun sosyal ve kültürel yaşantısına, gündelik hayat kural ve değerlerine dair bilgilerin elde edilmesinde daha fazla güçlük yaşanması, geçmişe dair bilgi veren kaynakları karşılaştırarak gerçekliği bulma gerekliliği, zorunlu olarak araştırmacıları toplumsal yaşantı hakkında dolaylı yoldan da bilgi edinmeye, yani, bir anlatıya sahip dönemin edebi ve görsel sanat eserlerine de başvurmaya yönlendirmektedir. Bu anlatı temelli eserlere yönelme ihtiyacı, sadece bir epik filmin oluşturulması sürecinde değil, sanattan edebiyata, sosyal bilimlerden fen bilimlerine dek geçmişe dair konuları inceleme konusu yapan tüm alanların çalışmalarında duyulmaktadır (Bilkan 2009: 97-98).

Film, edebiyat, resim, tiyatro, sinema gibi bir anlatı yapısına sahip sanat alanlarındaki geçmiş çağlara dönük (Antikçağ, Ortaçağ, Yeniçağ v.s.) öyküleştirme çalışmalarında çoğu zaman seçilecek ya da oluşturulacak karakter, olay ve mekanların, geçmiş zamanda gerçek hayattaki karşılıkları bazen kesin olarak bulunmakta, ama çoğu zaman da kısmi ya da belirsiz olmaktadır. Günümüze ulaşan kanıtlara göre anlatıların gerçeklikle olan bağlantıları kuvvetli ya da görece olarak düşük olabilmektedir. Dönem filmleri için epik anlatı yapısı oluşturulurken karakter, mekan ve olay örgüsünün sahip olacağı niteliklerin geçmiş dönemde az çok karşılık bulduğu gerçekliğin öne çıkan vurgulayıcı temel özelliklerini taşıyarak betimlenmesi önem taşıyan bir konudur.

DÖNEM FİLMİ ANLATISI İÇİN BİRİNCİL KAYNAKLARA ULAŞMA GEREKLİLİĞİ VE MİNYATÜRLÜ ELYAZMALARI

Epik anlatı kahramanlık öykülerinde başrol oynayan kahramanlar ve kahramanın doğrudan ilgisi bulunduğu kişi, mekan, olay ve nesnelere üzerine kurgulandığı için anlatının kahramanı öne çıkaran kişiliğinin, beceri ve yeteneklerinin, dış görünümünü betimleyen tüm özelliklerinin gerçeğe uygun bir şekilde vurgulamaya çalışması beklenir. Epik anlatı yapısının doğası gereği bir yönüyle gerçekliği yansıtmayı amaçlaması, epik anlatı tasarımlarında karakter, mekan, nesne, giysi, aksesuar gibi unsurların döneme özgü gerçek hayatta kullanıldıkları şekliyle biçim, renk, desen ve dokumalara sahip olmasını gerektirmektedir. Bu durum epik anlatı yapısına sahip eserlerde yer alan tasarımı oluşturan öğelerin sembolik anlamlarının dikkatle incelenmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu incelemenin yapılabilmesi için döneme özgü kahraman, kişi ve tarihi olaylar ile bunlarla bütünleşmiş giysi, aksesuar, mekan ve nesnelere hakkında çeşitli kaynaklardan bilgi veren günümüze kadar ulaşılmış materyallere ulaşılması gerekir. Bu materyaller aynı zamanda geçmiş döneme özgü bilgi veren kanıtlardır. Günümüze gelen materyaller birincil kaynaklar olup görsel, yazılı, üç boyutlu nesne ve yapılar halinde bulunmakta, ancak çoğu zaman düzensiz, eksik ve yetersiz olarak ulaşmaktadırlar. Bu kaynaklar arasında resim ve dolayısıyla geçmiş döneme özgü minyatürler, günümüze ulaşan bilgi sağlayıcı görsel kanıtlar olarak değerlendirilmektedir. Aynı şekilde yine önceki çağlara özgü edebi metinler de yine geçmiş dönemi bize anlatan yazılı kanıtlar ele alınmaktadır. Burada önemli olan içinde anlatı barındıran kaynaklardan gerçek yaşantıya dair bilgileri elde ederken anlatıda gerçeğin estetik ve kurgu senteziyle sunulduğunun bilinmesidir. Anlatı içerikli kaynaklarda kimi zaman gerçek kimi zaman da estetik öne plana çıkmaktadır. Buna göre anlatı çalışmalarından gerçekliğe dair bilgiler elde edebilmek için anlatının birbiriyle bağlantılı biçimsel ve içeriksel yönünün çözümlenmesi ve buna göre anlatıyı oluşturan gerçek, estetik ve kurgu öğelerinin ayrıştırılarak belirlenmesi gerekir. Biçimsel çözümlemede anlatının yapılandırıldığı kaynağın (sinema, resim, tiyatro, edebiyat v.s.), anlatı türünün (drama, epik, lirik v.s.) ve anlatının oluşturulduğu dönemin sanat anlayışının kendine özgü niteliklerinin belirlenmesi gerekir. Özellikle anlatının yapısı ve öğeleri üzerinde anlatının oluşturulduğu döneme özgü sanat anlayışının ve kültürel özelliklerin etkisi önemlidir. Buna göre biçimsel yönden Türk epik film anlatılarının yapısı ile dönemin diğer toplumlarına özgü epik film anlatıları arasında farklılıklar olabilecektir. Bu durum diğer anlatı türleri olan drama ve lirik anlatılar için de aynıdır. İçeriksel çözümlemesinde ise amaç, anlatının konu ve temasının irdelenmesinin yanında anlatının kaynağı, türü ve döneme özgü sanat anlayışının verdiği olanaklar içinde öyküleştirme araçları olarak rol oynayan karakter, mekan, zaman ve olayların tarihsel, toplumsal, kültürel, psikolojik v.s. gerçekliklerle olan bağını ortaya koyabilmektir. Estetik kaygılarla bazen anlatının gerçeklik yönü kurgusal düzenleme ile arka planda kalmakta, bazen de gerçeğin ön plana çıkması için estetik ve kurgusal düzenlemenin önemi görece olarak azalmaktadır. Buna göre gerçeği, estetik ve kurgunun içinden ayıklayabilmek için anlatının biçimle içeriğinin etkileşimini dikkate alarak farklı bilim dallarına ve sanat alanına özgü metin çözümleme tekniklerinin uygulanması gerekir. Metin çözümleme teknikleri arasında yer alan söylembilimsel, göstergebilimsel, toplumbilimsel, ruhbilimsel, etnografik, ikonolojik, yapısal çözümlemelerin her biri gerçeğin bir yönünü ortaya koyduğundan tekniklerin mümkün olduğunca birleştirilmesi gerçeğin bütününe görebilmek adına önem taşıyan bir durumdur. Her çözümleme tekniği anlatı yapısının biçimi ve içeriğine yönelik kendilerine özgü ilke, metod ve dolayısıyla kriterler ortaya koyarlar. Osmanlı Dönemi'ni konu alan epik film anlatısı tasarımı için döneme özgü çeşitli birincil kaynaklar üzerinde çözümleme teknikleri kullanılarak yapılan değerlendirmeler sonucunda toplumsal yaşantıyla ilgili sosyal, kültürel, siyasal, coğrafya, tıp gibi pek çok alana özgü gerçekliği ifade eden bilgilere ulaşılması mümkün olabilmektedir.

Sanat alanlarının epik anlatı yapıları öncelikle üretildikleri toplumun genel sanat ve sosyo-kültürel anlayışları çerçevesinde kurgulanırlar. Epik anlatının hangi toplumun hangi sanat alanında kurgulandığının bilinmesi önemlidir. Genellikle bir toplumun tüm sanat alanlarında görülen epik anlatılar o toplumda büyük benzerlikler taşırlar.

Osmanlı Dönemi minyatürlü elyazmaları epik anlatı yapısına ve dolayısıyla epik gerçekliğe sahip eserlerdir. Elyazmalarının bir kısmı tezhiplerle süslenmiş hat yazılarıyla vücut bulan edebi metinlerden oluşmakta, bir kısmı da bu yazılı edebi metinler ile çoğu zaman metinlerin açıklamalarını destekleyen betimlemelerin yapıldığı minyatürlerden meydana gelmektedir. Osmanlı Dönemi minyatürlü elyazmalarında saray yaşantısını ve 18.yy'dan itibaren de saray dışındaki toplumsal yaşantıyı da ilgilendiren siyasal, yönetsel, dinsel, sosyal ve kültürel olaylar metin ve resimler aracılığı ile betimlenmiştir. Osmanlı Dönemi sultanları önemli tarihsel bir kişiliğe sahip kahramanlar olarak ele alınmakta ve buna göre bu kahramanların öne çıkan özelliklerini vurgulayan kahramanla doğrudan ilgisi olan kişi, nesne ve mekanlar kahramanla olan ilişkinin düzeyine göre minyatür sahnesinde konumlandırılmaktadır. Buna göre minyatürler diğer epik anlatı alanlarında olduğu gibi önemli figür ve mekan (iç ve dış mekan) nesnelere öne çıkararak kendine özgü bir tasarım mantığına sahiptir. Osmanlı Dönemi minyatür sanatı özgün örneklerini vermeye başladığı 15.yy'dan Batılılaşma akımı sonucunda Avrupa resmi kurallarının etkisine girdiği 18.yy. sonu ve 19.yy. başına kadar gelişimini sürdürmekle beraber, 19.yy.'da Batı etkisinde yeni resim geleneğininin oluşması ile önemini yitirmeye başlamış ve bu nedenle Osmanlı sultanlarının minyatürün epik sahnelerinde görülme durumu 19.yy'a kadar sürmüştür (Mahir 2012: 181-186)⁴. Genellikle el yazmaları, yazıldığı ve tasvirlendiği dönemin Sultanları ile ilgili konuları kapsamakla birlikte bu el yazmalarında dönemin Sultanından önce padişahlık yapan diğer sultanların kahramanlıklarına da yer veriliyordu. Padişah portreciliğinde de el yazması (silsiname, kıyafetname v.s.) ya da albümde yer alan Sultan portreleri I.Osman ile portrelerin yapıldığı dönemin Sultanına kadar olan tüm Sultanları kapsıyordu (And 2004: 145-160). 19.yy'dan itibaren Osmanlı Dönemi'nde Sultanların ve tarihi olayların, saray içi ve dışındaki gündelik hayatın ve bunların dışında beliren yeni konuların yeni resim anlayışının natüralist-realist kuralları ile betimlendiği görülmektedir. Osmanlı minyatürü anlatısının tasarım mantığı diğer doğu minyatürlerinden farklı olarak şiirsel duygusallığı besleyen imgesel bir dekoratif süslemecilik yerine sert ve yalın şematizmin öngörüldüğü bir realite kavrayışını ortaya koymaktadır (Tansuğ 1997:36). Ayrıca yine Osmanlı minyatürleri, dini temaların egemen olduğu Ortaçağ Batı minyatür anlayışından ve Batının sonraki çağlara özgü dış dünyanın nesnel görünümünü ele alan katı natüralist yaklaşımından farklılıklar taşıyıp kendine özgü bir realist bir anlayış göstermektedir (Tükel 2010: 107-108). Osmanlı minyatürlerinde Ortaçağda ve diğer dönemlerde dini konuların yanında tarihsel olaylara ve toplumsal ve kültürel yaşantıya dair olaylar da betimlenmekte olup tasvirlerde yer alan nesne, mekan, figür, zaman ve olay ile sosyo-kültürel süreçleri simgeleyen öğeler /yapılar konumları ve diğer yapılarla olan ilişkileri itibarıyla dış dünyadaki durumu olduğu gibi temsil etmeyip, resim düzleminde buldukları yere genel imgeye olan katkıları nedeniyle konulmuşlardır. Buna göre Osmanlı minyatürleri gerek konusu gerekse tasarım mantığı açısından diğer Doğu ve Batı toplumlarının minyatür sanatlarından farklılıklar taşımaktadır. Bu nedenle minyatürü belge olarak analiz etme girişimlerinde, öncelikle minyatür sanatının hangi toplumda hangi tasarım anlayışıyla üretildiğinin tespit edilmesi önem taşır. Minyatüre özgü genel tasarım mantığının anlaşılmasından sonra minyatür anlatısının uygun metin çözümleme tekniklerinin sentezci biçimde uygulanması ve gerçeğin ayıklanması olanaklı hale gelecektir.

Anlatı temelli kanıtlar içinde birincil kaynak olarak işleve sahip olan edebiyat ürünleri de gerçeğin anlaşılmasında önemli veri sağlayan yazılı belgeleri oluşturmaktadır. Fleischer'e göre tüm anlatı kökenli kanıtlar ve özellikle edebi nitelikteki kanıtlar, arşiv belgelerinin kişisellikten arınmış katı verilerine anlam kazandıran yumuşak kanıtlardır (Fleischer 2013:2-3). Günümüzde, geçmişe dair gerçeği ararken günümüze ulaşan tüm bilgi sağlayıcı kanıt sayılabilecek belgeleri inceleme zorunluluğu bulunmaktadır. Bu belgeler arasında edebi nitelikteki belgeler de anlatı temelli olmalarından dolayı çeşitli tekniklerle çözümlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Osmanlı Dönemi eski Türk edebiyatında nazım (şiiir-divan şiiiri) ve nesir (düzyazı) türünde eserler verilmiş olup bilgi sağlama amaçlı oluşturulan elyazmalarında daha çok orta nesir ve sonra da sade nesir örnekleri görülmekle beraber süslü nesirin de karma olarak kimi elyazmalarının baş ve giriş kısımlarında bulunduğu tespit edilmektedir (İz, 2011: III-XII). Sade nesirde halkın konuştuğu dil (halk dili) esas olup süslü nesirde ise Farsça ve Arapça'nın etkisi ile oluşturulan divan şiiirindeki biçim ve söz sanatlarının çoğunun benimsenmesi söz konusu olmaktadır. Orta nesir ise halkın konuşma dilinden epeyce ayrılmakla birlikte burada süslü nesirde olduğu gibi söz sanatları ile hüner gösterme amacı güdülmemiş, bir konunun anlatılması yazar için amaç olmuştur. Orta nesir, düz yazıda kimi zaman

nazım (şiiir) türünün de kullanılmasına olanak tanımakta ve eski edebiyatın her türünde çoğunlukla görülmektedir.

Eski Türk edebiyatına özgü el yazması metinler de epik anlatıya dayalı metinler olarak ele alınmaktadır. Epik anlatının önemli bir kahramanlık olayının öznesi olan kahramanı ve olayı yücelten, kahramanla ilgili olan tüm giysi, aksesuar, mekan, nesne ve diğer kişilere özgü nitelikleri öne çıkarma amacını taşıyan niteliği, çoğu el yazmasının edebi diline de hâkimdir. Elyazmalarındaki epik metinlerden gerçeğe dair bilgiler elde edebilmek için bu me-tinlerin yapılarını iyi anlamak ve yapılarına uygun metin çözümleme tekniklerini uygulamak önem taşır. Buna göre, öncelikle metin yazım türünün (nazım-nesir) ve döneme özgü edebiyat türünün (hünername, seyahatname, silsilename, gazavatname, surname, kıyafetname v.s.) belirlenmesi ve bundan sonra çözümleme tekniklerinin belirlenerek sentezci bir şekilde uygulanması gerekir.

KIYAFETÜ'L-INSANİYYE Fİ ŞEMA'İLİ'L-OSMANİYYE İSİMLİ MİNYATÜRLÜ EL YAZMASININ SEÇİLEN MİNYATÜRLÜ METİN ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN BİRİNCİL KAYNAK OLMA ÖZELLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1601'de Sultan III.Murat Dönemi'nde metinlerini Seyyid Lokman'ın yazdığı ve minyatürlerini Nakkaş Osman'ın yaptığı Kıyafetü'l-Insaniyye fi Şema'ili'l-Osmaniyye isimli minyatürlü el yazmasında Osman Gazi'den dönemin sultanı Sultan III. Murat'a kadar olan 12 sultanın tarih sahnesinde onları öne çıkaran özellikleri hakkında bilgi, hem duruşlarını, kıyafetlerini ve buldukları iç mekanı betimleyen portreler yoluyla hem de bu portrelerle bağlantılı açıklamalar yapan edebi metinler yoluyla verilmiştir (Lokman 1601: 173-185). Söz konusu el yazmasında bulunan minyatürler ve açıklayıcı edebi metinler (orta nesir türü) biçim ve içerik özellikleri ile epik anlatı örneği olarak görülmektedirler. El yazmalarında Nakkaş Osman'ın minyatürlerinde görülen natüralist anlayışın ve padişah portreciliği konusundaki oluşturduğu üslubun etkilerini diğer dönemlerin sanatçıları ve eserleri üzerinde de görmekteyiz. Ünlü nakkaşlardan Levni'nin 18.yy'da tasvirlediği "Kebir Musavver Silsilename" isimli padişah portreciliği türünün bir örneğini oluşturan sadece portrelerden oluşan eserde de kendi oluşturduğu yeni üslubu görmekle birlikte bunun üzerinde Nakkaş Osman'ın mekan ve karakter görünümüleri konusundaki ikonografik şemasının ve betimleme kalıplarının etkilerini de ayırdedebilmekteyiz (İrepoğlu 1999: 76-80).

Osmanlı Döneminde özellikle Fatih Sultan Mehmed Devri'nden itibaren minyatür sanatında Doğu etkilerinin (özellikle Timurlu Herat Okulu etkisi altında Şiraz üslubu) azalmaya başladığı, Osmanlı dönemine özgü bir minyatür kimliğinin oluşmaya başlayarak erken dönem Osmanlı minyatürünün biçimlendiği görülmektedir (Mahir 2012: 39-50). Daha sonra verilen el yazması eserlerle sırasıyla Osmanlı minyatürünün Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman Döneminde yükselişe geçtiği, II.Selim ve III.Murad zamanında ise Klasik Osmanlı üslubunun geliştiği bilinmektedir. Osmanlı Dönemi'ne özgü minyatürlü el yazmalarının türünü genellikle konuları belirlemekte olup bu konular edebiyat, tarih (şehname-önemli olaylar-, gazavatname-savaşlar-), silsilename (Osmanlı padişah soyu), surname (saray düğünü), Peygamberler tarihi,bilim, gösterim amaçlı, albümler (portre) v.s. olarak tasniflenebilmektedir (Mahir 2012: 97-119 ve 151-154). Bu konular arasında özellikle padişah portreciliği ile ilgili eserler el yazmaları (kıyafetname, silsilename v.s.) içinde veya albüm içinde tek portre (metinsiz) olarak görülebilmektedir. Çalışmamızın örneğini oluşturan eser, el yazması içinde yer verilen padişah portreciliğine bir örnek olup aynı zamanda Osmanlı Dönemi'nde kişinin dış görünüşü üzerinden karakterini ve huyunu çıkarma sanatı olan kıyafetname adı verilen bir türün de örneğini oluşturmaktadır. Nakkaş Osman'ın genel anlamda minyatüre kazandırdığı gerçekçi, yalın ve sembolize edilmiş anlatım dilinin özellikleri minyatürde klasik bir natüralist-realist üslubun gelişmesine sebep olmuş ve bu üslupla oluşturduğu eserleri diğer dönemlerin anlayışı ve eserleri üzerinde yoğun bir etki gücüne sahip olmuştur. Bu nedenle çalışmanın uygulama bölümünde Nakkaş Osman'ın realist üslubunu ortaya koyduğu eserler arasında en iyi örneklerden birisini teşkil eden Kıyafetü'l-Insaniyye fi Şema'ili'l-Osmaniyye isimli minyatürlü el yazması eser çalışma örneği olarak ele alınmıştır. Bu eser içinde Fatih Sultan Mehmet tarihte Yeniçağ'ın kapılarını açan önemli bir kişilik olduğundan el yazması eser içinde önemli bir epik anlatı kahramanı olarak inceleme örneğimizi (vaka-olgu) oluşturmuştur.

MİNYATÜRLÜ ELYAZMADA YER ALAN SULTAN MEHMED HAN'IN (FATİH) PORTRESİ'NDE EPİK GERÇEKLİK

Şekil 1. Sultan Mehmed Han'ın (Fatih) Portresi

Kaynak: Seyyid Lokman. 1601. “Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şema'ili'l-Osmaniyye , Düzenleyen:Türk Tarih Vakfı, 1999, İstanbul, s.182

Fatih Sultan Mehmed bu tasvirde, geçmişte içinde bulunulan dönemin anlayışına (15yy ortaları ve 16.yy) uygun bir şekilde tarihte önemli bir karakter olarak konumunu öne çıkaran ve vurgulayan uygun dokuma ve bezemelerden oluşan bir giysi ve iç mekan-dekor tasarımı içinde resmedilmektedir. Bu giysi ve iç mekan dekor nesnelere döneme özgü sosyal göstergeler olarak sembolik bir işleve sahiptirler. Epik resmin özelliğine uygun olan kahramanın yüceltilmesi ögesini burada da görmekteyiz. Resimde giysinin kumaşını resmederken kullanılan altın yıldız, bu kumaşın gerçekte klaptan (altın telle desenleme) la dokunmuş değerli bir ipekli kumaş (kemha, seraser, v.s.) ya da kumaşın tümünün altın tellerle dokunduğu bir seraser kumaş olduğu izlenimini vermektedir. Sultanın giydiği kırmızı kahverengi kaftanının dokuması üzerindeki tasarımda şemselerin (güneş şeklinde tarama-boyama yolu ile yapılan göbekler) içindeki lotuslardan (nilüfer çiçeğinin üsluplaştırılmış şekli) çıkan altın yıldızla boyanmış palmetlerin (kıvrık uzun çizilen “el yaprak” şeklindeki stilize bezeme) kendi aralarında madalyon motifini oluşturduğu görülür. Resimde kaftanın içine giyilen lacivert renkli mintanın üzerinin altın yıldızlı çin bulutları ile bezenmiş olduğu ve birbirine bağlı stilize palmetlerin oluşturduğu baklava şekillerinin yer aldığı görülmektedir. Tüm bu dokuma desenlerinde görülen altın yıldızla boyama gerçekte kumaşın altın telle dokunduğunu ifade etmek için gerçekleştirilmiştir. Resimdeki dokuma bezemesinde görülen lotus, palmet, madalyon motifleri döneme hakim süsleme unsurlarıdır. Osmanlı Dönemi'nde 15.yy'da Osmanlı mimarisinin renkli çini süslemelerine hakim olan motif gruplarından Çin kökenli motifler eşliğinde narin sapsar üzerine yerleştirilmiş Lotusların 15.yy'ın ikinci yarısından itibaren kaplar, ciltler, kitap süslemeleri ile halılar ve kumaşların

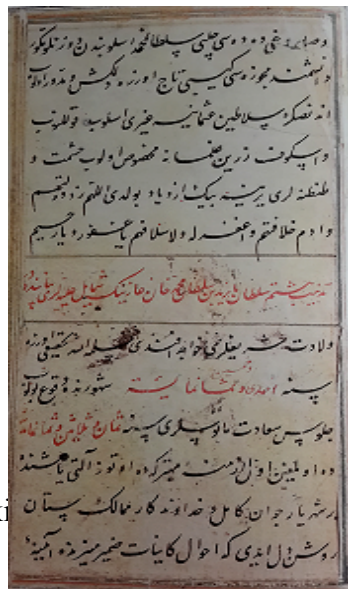
bezemelerinde kullanıldığı görülmektedir (Atasoy 2001: 227,235). 16.yy'ın sonlarına doğru dokumalardaki tüm stilize çiçek üslubu öğelerinin etkileyici ve serbest bir süsleme şekline dönüştüğü anlaşılmaktadır. Palmetlerin stilizasyonundaki gelişim için de 16.yy'ın izlenmesi gerekir (Keskiner 2007: 102). Padişahların çiçek bezemeli değerli dokumalardan oluşan kıyafetleri giyme geleneği ve dokumalar üzerinde natüralist çiçek üslubu uygulamaları günümüze gelen giysi ve dokuma örneklerinden ve minyatürlerdeki tasvirlerden anlaşılmaktadır (Atasoy 2011: 89-98).

Tasvirde Sultan'ın baş giysisi olarak resimlenen sarığının süslemeden uzak sade yapısı (büyüklüğü, biçimi ve rengi v.s.), Sultan'ın o döneme özgü daha çok saray içindeki günlük hayatta kullandığı giyim tarzını gösteren sembolik bir niteliğe sahiptir. Sultan'ın baş giysisi ve bunun yanında giysinin diğer unsurlarının (kaftan, kaftan içi mintan, giysi bezemeleri ve rengi, ayakkabı, kullanılan araçlar v.s.) özellikleri (büyüklüğü, biçimi ve rengi v.s.) içinde bulunulan sosyal ortama göre farklılaşarak Sultan'ın konumunu etkileyici bir tarzda ifade etmesine olanak sağlayacak şekilde sade ya da ihtişamlı (süslemeli) olmaktadır. Osmanlı döneminde genel olarak giysi özel olarak da baş giysileri bulunulan ortamın (iç ya da dış mekan) özelliklerini belirlemede ve ifade etmede önem taşımaktadırlar. Ayrıca Sultanın ellerinde tuttuğu mendil ve gül ise zerafetin sembolü olan göstergelerdir.

Ayrıca resimde iç mekan dekor nesnesi olarak sultanın oturduğu divanın döşemesinin bezemesinde uygulanan altın yıldız da gerçekte döşemenin dokumasında altın tellerin kullanıldığını ve döşemenin değerli bir dokumadan (klaptanlı kemha, seraser v.s.) oluştuğunu göstermektedir. Yine resimde sultanın oturduğu iç mekanın arka planındaki duvar düzlemine bakıldığında bir kemerli niş önünde Sultan'ın konumlandırıldığı ve buna göre kemerli nişin saltanat tahtını simgelediği görülür. Bunun yanında arka planda gerek kemer simgesi üzerindeki bezemeler gerekse kemerin sütunları arasındaki mavi renkli düzlem üzerinde yer alan bordür deseninin çini izlenimini uyandıran bezemesi dönemin mekan içi bezeme ve süsleme anlayışını ifade eden sembolik unsurlardır. Kanuni Sultan Süleyman zamanını izleyen dönemlerde özellikle sarayda kullanılan eşyalarda (taht döşemesi, minder, divan, halı v.s.) ve iç mekanın yapısında (kubbe, duvar çinisi v.s.) yapılan bezemeler ve çiçekle süslenme geleneği saray yaşantısının karakteristik özelliğini ortaya koymaktadır (Atasoy 2011: 100-117).16.yy. çoğu çiçek ve yaprakların Kara Memi okulunun natüralistik ve yarı natüralistik üsluplaştırma anlayışı ile stilize edildiği bir dönemdir (Keskiner 2007: 98-121). Bu dönemin üsluplaştırılmış ve şematize edilmiş çiçekleri ve yapraklarının biraraya getirilmesiyle oluşturulan desenler bundan sonraki zamanlarda da Osmanlı döneminin desen arşivinde önemli bir bölümü oluşturmuş ve kumaş, halı, giysi, araç-nesne, iç mekan yüzeyleri gibi pek çok alanda bu bezeme ve süsleme örnekleri görülmüştür. Sultan'ın iç mekan içinde 3/4 lük profilden çizilmesi, portre resimciliğindedönemin Batı üslubunun etkilerini ortaya koymaktadır. Bunun yanısıra tasvirde ayakların toplanarak oturulma biçimi de Osmanlı Dönemi yaşantısına özgü bir duruş biçimini ifade etmektedir.

MİNYATÜRLÜ EL YAZMADA YER ALAN SULTAN MEHMED HAN'IN (FATİH) PORTRESİNİ BETİMLEYEN EDEBİ METİNDE EPİK GERÇEKLİK

Şekil 2: Sultan Mehmed Han'ın (Fatih) Portresini Betimleyen Edebi Metin

Kaynak: Seyyid Lokman. 1601. “Kıyafetü’l-İnsaniyye fi Şema’ili’l-Osmaniyye , Düzenleyen:Türk Tarih Vakfı, 1999, İstanbul, s.184

Metinde Baş Giysisini Betimleyen İlk Kısımın Transkripsiyonu:

“...ve saruğı dedesi Çelebi Sultan Mehmed üslubundan düzenlü mükevver dânişmend mücevvesi gibi tâc üzre dilkeş ve müdevver olub andan sonra selâtın-î Osmâniyye gayr-ı uslûb kullanub üskûf-ı zerrin gılmâna mahsûs olub haşmet ve tantanaları yerine bin izdiyâd buldı...”

METİNDE BAŞ GIYSİSİNİ BETİMLEYEN İLK KISIMIN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ'NE ÇEVİRİSİ

“...ve sarığı, dedesi Çelebi Sultan Mehmed’in tarzından daha bir düzenliydi, ilim adamlarının taktıkları sarık gibi tac üzerine sarılmış idi; bunda sonra, bütün Osmanlı padişahları bu tarz sarık kullanarak, altın üsküfû sadece görevliler takmışlar, kendilerinininki tantanadan uzak sade kalmıştır...”

Edebi metinde sultanın bir baş giysisi olarak kullandığı sarığı hakkında açıklayıcı bilgi verilmiştir. Sarık genel olarak dönemin giyim biçimini ifade eden sosyal bir gösterge olmakla birlikte sarayda Sultan’ın kullanımı söz konusu olduğunda sembolik bir niteliğe bürünmektedir. Metinde Sultanın sarığı ilim adamlarının taktıkları sarığa benzetilerek sarığın sade bir nitelik taşıdığı ifade edilmek istenmiştir. Osmanlı Dönemi divan edebiyatı içinde edebi metinlerde özellikle gerçeği betimlemeye çalışan epik metinlerde bir özelliği vurgulamak için benzetme sanatlarından sıkça yararlandığı görülmektedir.

Sarık sade niteliği ile padişahların saray içindeki özellikle günlük yaşamdaki kıyafetlerinin bir aksesuarını oluşturmakla birlikte saraydaki divan toplantıları, resmi kabuller ve törenler söz konusu olduğunda sarayın değer ve önemini vurgulayabilmek için değerli taşlarla süslü, iri sorguçlu daha ihtişamlı bir yapıya sahip olabilmektedir. Sarayda sarığın sade yapısının sultanın kendisinden sonra gelen sultanlarda da görüldüğünü söz konusu el yazmasındaki metinler ve minyatürlerden tespit etmekteyiz. Özellikle Çelebi Sultan Mehmed’den önce sultanların baş giysilerinin daha büyük ve görece olarak daha dikkat çekici oldukları elyazmasında hem görsel hem de yazılı olarak betimlenmiştir.

Edebi metinde yazılan baş giysisi ile ilgili açıklamalar, sultanın portresinde görülen baş giysisi tasviri ile desteklenmektedir. Bu durum aynı el yazmasında farklı sanat alanlarının (minyatür ve edebi metin) sanatkarlarınca oluşturulan metinler arasında bir bağın olduğunu göstermektedir. El yazmasında yer alan bu görsel ve yazılı metinler kendi biçim özelliklerine uygun bir şekilde epik gerçeği betimlemişlerdir.

SONUÇ

Bu çalışmada Osmanlı Dönemi’ni konu alan dönem filmi anlatısının oluşturulması sürecinde döneme özgü minyatür ve edebi metinlerden oluşan minyatürlü elyazmalarının birincil kaynak olarak işlevleri ortaya konmuştur. Çalışmada eleştirel literatür değerlendirmesi ve sosyal göstergebilimsel metin okuması yapılmıştır. Çalışma sonucunda sözkonusu minyatürlü el yazmasının epik gerçekliğe kendi anlatı yapısına uygun olarak hem minyatürler hem de edebi metinler yoluyla ulaşmayı amaçladığı saptanmıştır. Elyazmasında sembolik anlama sahip birer sosyal gösterge olarak karakter ve mekan öğelerine yönelik yazılı metnin verdiği detay ve görsel metnin oluşturduğu açıklık ve anlaşılabilirlik epik gerçeğin daha iyi bilinmesini sağlamaktadır. Bu durum dönem filmi ya da epik film senaryo yazımı öncesi hazırlık aşamasında özellikle karakter ve mekan tasarımı sürecinde senarist ve yönetmenlerin elyazmalarının hem görsel hem de yazılı metinlerindeki karakter ve mekan tasarımı kurgularından

birincil kaynak olarak yararlanmalarına olanak sağlayacaktır. El yazması anlatısı aynı zamanda dönem filmi ya da epik film anlatısının olay örgüsü, tema / konusunun ve olay akışının oluşturulması aşamasında da zengin veriler sağlayan birincil kaynak konumunda bulunmaktadır.

Epik anlatının bir yönüyle gerçekliği yansıtmayı amaçlayan yapısı, anlatının tasarımı oluşturan karakter, mekan, nesne, giysi, aksesuar gibi unsurlara ait biçim, renk, desen ve dokuma gibi özelliklerin geçmişte ilgili dönemin sosyo-kültürel yaşantısında ifade edilmeye çalışıldıkları şekliyle tasarımda yer almalarını gerektirmektedir. Bu durum epik anlatı yapısına sahip eserlerde yer alan tasarımı oluşturan öğelerin sembolik anlamlarının dikkatle incelenmesini zorunlu kılmaktadır.

Osmanlı Dönemi'ni konu alan epik filmin senaryo öncesi hazırlık aşamasında gerçeğe uygun senaryolar oluşturulabilmesi için geçmiş dönem yaşantıları hakkında bilgi veren günümüze ulaşmış birincil kaynaklara ulaşma zorunluluğu bulunmakta olup bu kaynaklardan anlatı temelli olanlar büyük önem taşımaktadır. Geçmiş dönemle ilgili konular hakkında bilgi veren tarih kitaplarına, resmi belgelere, üç boyutlu nesne ve yapılara v.s. her zaman ulaşılamamaktadır, ulaşılanlar ise çoğu zaman yetersiz kalabilmektedir. Geçmişten günümüze gelen birçok anlatı temelli sanat eserleri ise geçmiş yaşantıya özgü pek çok konuda bilgiler veren, kanıt niteliğine sahip birincil kaynaklar olarak karşımızda durmaktadır. Özellikle epik anlatının doğası gereği toplumsal gerçekliği bir yönüyle arıyor oluşu bu anlatıya sahip sanat alanlarının kanıt niteliğine sahip birincil kaynaklar olarak görülmesini de sağlamaktadır.

Osmanlı Dönemi minyatürlü elyazmaları (Hünername, Şehinşehname, Eğri Fetihnamesi, Nusretname v.s.) içinde bulunan minyatürler ve edebi metinler epik anlatı yapısına ve dolayısıyla epik gerçekliğe sahip eserlerdir. Bu el yazmalarında da çalışma konumuz olan Nakkaş Osman'ın tasvirlediği Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şema'ili'l-Osmaniyye isimli minyatürlü el yazmasında olduğu gibi hem metinler hem de minyatürler yoluyla sultanlar kendi dönemlerinin tarihi olayları içinde ilgili oldukları ve temsil edildikleri mekan, giysi, araç, nesne, doğa gibi unsurlarla epik gerçekliği sunmak üzere betimlenmektedirler. Epik anlatının önemli bir kahramanlık olayının öznesi olan kahramanı ve olayı yücelten, kahramanla ilgisi olan tüm giysi, aksesuar, mekan, nesne, olay ile diğer kişilere özgü nitelikleri öne çıkarma amacını taşıyan niteliği, çoğu el yazmasındaki minyatür ve edebi dile de hakimdir. Bu durum minyatürlü elyazmalarının, Osmanlı Dönemi epik filmi senaryosunun oluşturulması sürecinde geçmiş döneme ait bilgiler veren birincil kaynak olarak incelenmesini, üzerinde çalışılmasını olanaklı kılmaktadır. Bu çalışmalarda elyazmaları üzerinde metin çözümlemelerinin minyatürler ve edebi metinler üzerinde birçok bilim dalının perspektifinden oluşturulmuş teknikler kullanılarak yapılması gerekir. Bir el yazmasındaki minyatür ve edebi metin incelemeleri ayrı ayrı resim ve edebiyat alanlarına özgü olarak yapılabildiği gibi el yazması anlatısının gereği olan birbirleriyle olan bağlantılarının gözönüne alınmasıyla birbirleriyle karşılaştırılarak da aynı çözümleme tekniği içinde ele alınabilirler.

Osmanlı Dönemi epik filmi anlatısının oluşturulması sürecinde anlatı temelli elyazmalarının birincil kaynak olarak incelenebilmesi ve bu çalışmalardan sağlıklı sonuçlar alınabilmesi için özellikle sinema alanında bu alana özgü çalışmalar yapan senarist ve yönetmenlerin Osmanlı Dönemi'ne özgü minyatür ve edebi metin içeren anlatı temelli sanat eserlerini okuma ve dolayısıyla çözümleme bilgi ve becerilerini kazanmaları önem taşıyan bir konudur. Döneme özgü elyazmalarının çoğunluğu hem minyatür hem de edebi metin içerdiğinden sinema tasarımı sürecinde gerek minyatür okuryazarlığı gerekse Osmanlı Türkçesi ile yazılmış edebi metinleri okuyup değerlendirebilme bilgi ve becerisine sahip olabilmek büyük avantaj sağlayacaktır.

Dönem filmi tasarım sürecinde Osmanlı Dönemi'ne ait edebi metinlerin çözümlenmesi aşamasında metnin dili olan Osmanlı Türkçesinin transkripsiyonuna (çeviri yazı) ya da Türkçe çevirisine ulaşması önem taşıyan bir konudur. Ancak metinlerin çevirilerine çoğu zaman ulaşılabildiği mümkün olamamaktadır. Bu nedenle Osmanlı Dönemi'ne özgü film anlatısı oluşturma sürecinde olabildiğince ulaşılabilir kaynağı biraraya getirmeye duyulan ihtiyaç nedeniyle özellikle dönem filmleri üzerinde çalışan senarist ve yönetmenlerin Osmanlı Türkçesi'ni ve elyazmaları metinlerini okuma bilgi ve becerilerine sahip olmaları söz konusu metinlerin anlatı yapıları üzerinde analizler yapabilmelerine

olanak tanıyacaktır. Bunun yanısıra gerek Minyatürlerin değerlendirilmesi gerekse Elyazmalarının okunması sırasında ihtiyaç duyulduğunda ilgili uzmanların (sanat tarihi uzmanları, Osmanlı Türkçesi ve Elyazması uzmanları, Eski Türk Edebiyatı uzmanları, geleneksel Türk sanatları uzmanları, sanat sosyologları v.s.) bilgi ve deneyimlerinden yararlanılması, tasarım sürecinde sağlıklı analizler yapılabilmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- And, Metin.(2004). Osmanlı Tasvir Sanatları-1:Minyatür. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Atasoy, Nurhan.(2001). İpek- Osmanlı Dokuma Sanatı. İstanbul : Teb Yayıncılık.
- Atasoy, Nurhan.(2011). Hasbahçe. İstanbul: Kitapyayinevi.
- Bilkan, Ali Fuat. (2009). Osmanlı Şiirine Modern Yaklaşımlar. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Çobanoğlu, Özkul. (2011). Türk Dünyası Epik Destan Geleneği. Ankara: Akçağ Yay.
- Fleischer, Cornell H. 2013). Tarihi Mustafa Ali-Bir Osmanlı Aydın ve Bürokrati.
- Çeviren: Ayla Ortaç. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Harper, Douglas. (2012). Visual Sociology. Newyork : Routledge Press.
- İrepoğlu, Gül. (1999). Levni: Nakış- Şiir- Renk. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İz, Fahir.(2007). Eski Türk Edebiyatında Nesir. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Keskiner, Cahide. (2007). Turkish Motifs. İstanbul: Turkish Touring and Automobile Association.
- Lokman, Seyyid.(1601). Kıyafetü'l-İnsaniyye fi Şema'ili'l-Osmaniyye. , Düzenleyen:Türk Tarih Vakfı, 1999, İstanbul
- Mahir, Banu. (2012). Osmanlı Minyatür Sanatı. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- Tansuğ, Sezer.(1997). Çağdaş Türk Sanatına Temel Yaklaşımlar. Ankara : Bilgi Yayınevi.
- Tükel, Uşun.(2010). “At Meydanı’nda Bir Şenliğin Gösterimi: Klasik Dönem Osmanlı Minyatürü’nün Resim Dili” . Hippodrom-Atmeydanı, Ed.Ekrem Işın, C.2, 107-108.
-